

Motion till riksdagen

1986/87:Ub264

Lars Werner m. fl. (vpk)

Vuxenutbildningen

Det kräver kunskap att kunna överblicka och ta del i demokratiska beslutsprocesser. I dagens samhälle där sammanhang och helheter styckas upp alltmer blir den samlade bildningsnivå man kan uppnå genom att tillgodogöra sig en kunskapsmassa i stor utsträckning avgörande för ens delaktighet i samhällsarbetet. Denna utveckling insågs tidigt av den fackliga rörelsen och låg till grund för de tankar som senare skulle formuleras till 1970-talets vuxenutbildningsreformer. Nu skulle man ge dem som varit med och bekostat ungdomsskolans uthygnad möjlighet till egna studier.

Vid 1970-talets början ställdes stora förhoppningar till att också arbetarklassens barn skulle beredas möjlighet till högre studier via ett bra studiemedelssystem bl. a. Genom olika beslut skulle utbildningspolitiken användas som ett fördelningspolitiskt instrument. Tal som 100 000 heltidsstuderande med vuxenstudiestöd på 1980-talet var målsättningen.

Även om det gjorts en del insatser sedan 1970-talets mitt för att reformera vuxenutbildningssystemet är det dock så att utbildningsklyftorna inte verkar minska. Otvivelaktigt är att de grupper som egentligen skulle behöva ta del av vuxenutbildningsutbudet inte är de som vanligast kan räknas in bland vuxenutbildningens elever. Snart 20 år efter de första trevandena till vuxenutbildning i Sverige kan man konstatera att den sociala snedrekryteringen till högskolan t. o. m. ökat. Denna sneda rekrytering och dess orsaker har diskuterats intensivt på senare tid i den politiska debatten, särskilt inom arbetarrörelsens organisationer. Olika politiska instrument har analyserats för att kunna skapa ett utbildningsväsende där elevbilden överensstämmer med hela samhällets sociala sammansättning. Viktiga instrument såsom de studiesociala reformerna har lyfts fram som möjliga instrument att använda för att vända trenden. Vpk menar att de studiesociala villkoren är oerhört viktiga, liksom frågan om utbildningens uppläggning och innehåll.

Vi anser dock att den utsortering av elever som börjar redan i grundskolan, fortsätter i gymnasieskolan och når en kulmen då det gäller forskning och forskarutbildning, kräver särskilda insatser. Dessa insatser skall naturligtvis sättas in vid de delar av utbildningsväsendet som direkt berörs. Men vi anser också att vuxenutbildningen spelar en viktig roll här. Det har visat sig att ett hinder för fortsatta studier handlar om hemmets "studietradition". Vi finner det därför naturligt att skapa en "större studievana" i hemmen med hjälp av vuxenutbildningsinsatser.

I samband med regionalpolitiska diskussioner talas det ofta om ny teknik och teknikspridningsprogram. Delar av den så kallade nya tekniken kan ha

positiv inverkan på regionalpolitiken. Men då krävs det också nya insatser i vad avser utbildning inom arbetslivet. Inom vissa delar av det som kallas ny teknik är kunskapsexplosionen enorm och kräver ur demokratiaspekt stora utbildningsinsatser. Ser man ny teknik och teknikspridning ur regionalpolitiska aspekter framstår snart ett avgörande problem. Det måste lösas. Folkutflyttningen har varit omfattande i stora delar av landet, och de som har flyttat har ofta varit välutbildade. Därför finns det i dag inte beredskap för att ta emot spridningen av ny teknik eller ny kunskap på alla orter. En nödvändig åtgärd är därför att sätta in massiva utbildningsinsatser för de människor som bor kvar i glesbygd eller i andra områden som är drabbade av stor arbetslöshet. Det handlar till största delen om Sveriges inland och då inte minst Bergslagen.

De motiv vi hittills radat upp för vikten av en vuxenutbildningspolitisk, stor satsning handlar också om kvinnopolitik. Kvinnor är den största outnyttjade begåvningsresurs som finns, framför allt i de områden där befolkningsminskningen varit stor och som är i behov av regionalpolitiska satsningar. Vuxenstudiestödets utformning är ett hinder för många kvinnor. De kvinnor som har varit hemarbetande eller deltagit i jordbruksarbete har inte varit anslutna till A-kassan. Därför får de också ett mycket lägre studiestödsbelopp vid vuxenstudier. Det handlar om 1 000 kr. per månad i stället för 4 000 kr. per månad plus barntillägg. Kan man då i bästa fall välja mellan ett beredskapsarbete eller vuxenstudier med dåliga ekonomiska villkor är ju inte valet särskilt svårt, särskilt inte om det kanske är första gången chansen finns att tjäna egna pengar och inte behöva vara ekonomiskt beroende av en man. Det är ett samhälleligt intresse att kvinnor kan välja att gå på vuxenutbildning. Därför måste vuxenstudiestödet utformas så att vuxenutbildning inte är avhängigt ekonomiska skäl.

Förordningen om timsättning vid grundutbildning av vuxna, 3 §, som fastställer att studerande på grundvux enbart får studera 15 tim./vecka bör utgå. Endast under vissa omständigheter kan eleverna studera mer. Denna paragraf innebär att de studerande som har förutsättningar att klara av heltidsstudier får sin studietid förlängd med flera år. Det gagnar varken eleven eller samhället. Därför föreslår vpk att grundvuxstuderande skall ha rätt att studera upp till 28 tim./vecka.

Det räcker inte med att riksdagen fattar beslut om vikten av vuxenutbildning. Det behövs också en uppsökande verksamhet. I budgetpropositionen föreslås att anordnarna får möjlighet att bedriva uppsökande verksamhet med en friare resursanvändning. Vpk delar uppfattningen att den uppsökande verksamheten är viktig för att nå dem som har kort skolutbildning. Vi anser dock att de medel som regeringen föreslår får användas till denna verksamhet bör tillföras vuxenutbildningsanordnarna.

När denna uppsökande verksamhet får resultat bör detta leda till att fler kommer att söka sig till olika former av utbildning. Därför måste också medel anslås så att det totala antalet vuxna studerande tillåts expandera.

Folkhögskolerörelsen har erfarenhet av uppsökande verksamhet ur en speciell aspekt, nämligen förläggandet av utbildning till platser där de studerande finns.

Det är viktigt för uppfyllelsen av vuxenutbildningsidén. Antalet bidragsveckor till folkhögskolan måste också tillåtas ökas. Ytterligare skäl kan anföras för en ökning av bidragsveckorna; antalet veckor överskrider med nuvarande verksamhet vid folkhögskolorna. Det andra skälet är att två nya folkhögskolor föreslås bli självständiga. Vpk anser att 15 000 ytterligare bidragsveckor behövs för att täcka akuta behov. Kostnaden beräknar vi till 10 milj. kr.

En bred översyn av folkhögskolan

Folkhögskolan kan spela en huvudroll i en expansiv politik med avseende på vuxenutbildning. Pedagogiken som används vid skolorna är vuxenanpassad och bygger på demokrati och samhällsförändring. Här kan människor få ett alternativ till den "vanliga" skolan. Folkhögskolan har stor frihet att anpassa studierna till varje studerandegrupps behov. Dessa kvaliteter får inte gå till spillo.

Vi delar därför regeringens uppfattning att en översyn bör göras av folkhögskolans verksamhet. Till skillnad från föredragande statsråd anser vi dock att en sådan översyn bör få en bredare bas än vad som kan åstadkommas inom regeringskansliet. En översynsgrupp bör tillsättas med deltagare från riksdagens politiska partier, folkhögskoleelevernas förbund, lärarorganisationen och representanter för huvudmännen.

För att öka möjligheterna att använda utbildning av vuxna som ett fördelningspolitiskt instrument anser vi det nödvändigt att öka de ekonomiska resurserna. Vuxenutbildningsavgiften bör därför ökas till 0,40 % av den totala lönesumman och inte, som statsrådet föreslår, begränsas till 0,27 %. Vi beräknar de därigenom ökade intäkterna till 520 milj. kr. Av dessa pengar bör 10 milj. kr. användas till en ökning av antalet bidragsveckor till folkhögskolan. 110 milj. kr. bör fonderas till åtgärder och täckande av behov inom folkhögskolan med anledning av den breda översyn av folkhögskolan vi föreslår samt till anslag av ytterligare elevveckor vid folkhögskolor. 400 milj. kr. bör anslås för förbättring av de studieekonomiska villkoren vid vuxenstudier. Särskilt bör kvinnors villkor beaktas så som påtalats i motionen. Det bör ankomma på regeringen att närmare utforma förslag härom till riksdagen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomiska villkor vid vuxenstudier.¹⁾

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätten för grundvuxelever att få studera upp till 28 tim./vecka,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bred översyn av folkhögskolan,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare bidragsveckor till folkhögskolan,

[att riksdagen beslutar fastställa vuxenutbildningsavgiften till 0,40 % av den totala lönesumman.¹⁾

[att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till användande av intäkter från vuxenutbildningsavgiften med vad som i motionen anförts.¹]

Mot. 1986/87

Ub264

Stockholm i januari 1987

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Björn Samuelson (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

Bo Hammar (vpk)

¹ 1986/87:Sf407.